NATURA ȘI MUZICA ÎN FAMILIA GHIKA-COMĂNEȘTI

Lavinia MISĂILĂ[1], Magda STAVINSCHI[2]
misaila_lavinia@yahoo.com
magda_stavinschi@yahoo.fr

ABSTRACT: Ghika family was extremely noumerous and not few were famous for Romanian or universal history. It had nobiliary ancestry roots begining in the 17th century and gave to Moldavia and Wallachia ten rulers during twenty-five reigns in a period of seventy- five years. Having an Aromanian origin, many of its members ascended in important positions of Ottoman Empire, Moldavia and Wallachia. They fought for territorial integrity and autonomy of the Romanian Kingdom. They were innovators of social structures and promoters of the cultural progress.
Eight great personalities being blood related with the Romanian regnant build the great branch of Ghika-family from Comănești.
KEYWORDS: nobelman, explorer, astronomy, expeditions, religious music.

Răsfoind de curând vechile volume ale *Bulletin de la Société Astronomique de la France* din 1938, remarcăm mai multe note transmise din România de prințul Ghika-Comănești.

Cine a fost acesta, ne-am pus desigur întrebarea, mai ales că, așa cum se știe, familia Ghika a fost extrem de numeroasă și nu puține au fost personalitățile care au marcat istoria românilor.

E suficient să reamintim că ea a numărat zece voievozi în Moldova și Țara Românească în timpul a 25 de domnii și că a guvernat destinele celor două țări românești timp de 75 ani.

De origine aromână, mulți membri ai familiei au ajuns în înalte funcții în Imperiul Otoman, Moldova și Țara Românească.

Au luptat pentru integritatea teritorială și autonomia Principatelor, au fost adevărați reformatori ai structurii sociale dar și promotori ai progresului cultural.

1 Profesor la Colegiul Tehnic „Dimitrie Ghika", președinte al Asociației Cultural Științifice „Dimitrie Ghika-Comănești; membru asociat al Diviziei de Istoria Științei a CRIFST al Academiei Române.

2 Doctor în astronomie, membru titular al Diviziei de Istoria Științei a CRIFST al Academiei Române.

Opt mari personalități având legături directe de sânge cu domnitorii mai sus amintiți au format ilustra ramură a familiei – Ghika din Comănești.

Foto nr. 1 – Familia Ghika pe treptele castelului din Comănești

Cel mai cunoscut membru al familiei este **Dimitrie N. Ghica-Comăneștieanu**, fiul Agăi Nicolae Ghika, născut la 31 decembrie 1839.

Doctor în drept al Universității din Berlin, prefect de Bacău, deputat în Parlamentul României, magistrat, a fost conducătorul expediției din Somalia (Africa) în anul 1895, împreună cu fiul său Nicolae, de unde a adus nenumărate trofee din lumea animalelor pe care le-a donat muzeului „Grigore Antipa" din București[3] sau trofee din lumea botanicii care au rămas în știință, fie purtându-i numele, fie prin semnificația patriotismului său: *Sporobolus ghikeea*, *Crotolazia comanestianae*, *Justitia romaniae*.

A fost preocupat de zăcământul de petrol al zonei, încheind în anul 1900 o convenție cu Joseph Rotter pentru exploatarea cărbunilor din subsolul moșiei sale de la Comănești.

3 Muzeul a luat ființă la 3 noiembrie 1834, la inițiativa unui alt ilustru reprezentant al Ghikuleștilor, Marele Ban Mihalache Ghika, fratele domnitorului Alexandru Ghica. Acesta a donat colecții importante: monede grecești, romane și bizantine, colecții de minerale, fosile, moluște, pești, păsări și mamifere, precum și opere de artă.

A avut doi copii: Maria D. Ghika și Nicolae D. Ghika. Nicolae s-a căsătorit în 1903 cu Ioana (Yvonne) Băleanu, iar Maria cu generalul Leon Mavrocordat.

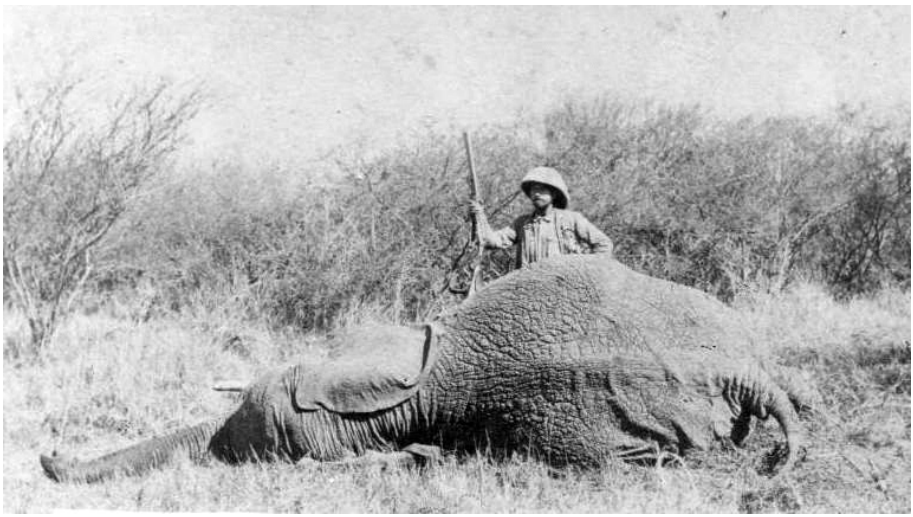

Foto nr. 2 – Nicolae D. Ghika in Somalia – 1896

Nicolae D. Ghika, fiul lui Dimitrie Ghika (1857–1921), licențiat în drept la Laussane și Geneva, a fost atașat diplomatic la Paris, guvernator al Băncii Națiunii, președinte al Fondului Forestier al României, ministru în guvernul Marghiloman din primul război mondial.

Nicolae l-a însoțit pe tatăl său Dimitrie în expediția științifică din Somalia în 1895, continuând-o de unul singur în Maroc, Sahara, în Statele Unite, Canada și Alaska, toate urmate de rezultate științifice remarcabile.

Nicolae D. Ghika s-a sinucis în anul 1921 pentru motive rămase neelucidate, ca și bunicul său Aga Nicu Ghika. Se pare că Banca Națională al cărei guvernator era, fiind într-o situație deosebit de grea datorită ingineriilor financiare ale genialului Stoian, zis „Bancuță", i-a cerut, prin Tache Ionescu, să-i remită polițe personale în valoare de 30 milioane lei. O discuție penibilă cu tatăl său Dimitrie care, învinuindu-l că-și ruinează copiii, i-a cerut să nu dea polițele, a dus, se pare, la tragicul deznodământ.

Soția sa – **Ioana Ghika**, născută în comuna Bolintin din județul Ilfov, la 6 iunie 1883, dintr-o familie veche de boieri olteni – Bălenii, va fi cea care va reprezenta arta în această ilustră familie.

Foto nr. 3 – Nicolae și Ioana Băleanu

„Prințesa", așa cum o cunoșteau mulți dintre comănești, a murit la 16 ianuarie 1969 la Lausanne, în Elveția. Și-a făcut studiile în București cu D. G. Kiriac[4] (teorie, solfegiu, armonie) și Constantin Brăiloiu[5] (armonie, contrapunct).

Ioana Ghika-Comănești a fost una din cele mai mari compozitoare de muzică religioasă, ale cărei compoziții se transmiteau frecvent pe calea undelor (aproape în fiecare duminică), în cadrul slujbelor religioase, până la finele celui de Al Doilea Război Mondial.

Dintre cele mai cunoscute piese muzicale compuse de ea menționăm:

Muzică corală

- *Liturgie*, București, 1920;
- *La bisericuță*, cor mixt;
- *Paștele în sat*, cor mixt;
- *Sculați, sculați, mari boieri*, colind, versuri populare;
- *Colo'n sus pe lângă cer*, colind, cor mixt, versuri populare;
- *Sub umbriță de portiță*, colind, cor mixt, versuri populare;
- *În orașul Bethleem*, colind, cor mixt, versuri populare;
- *Colindă de Anul Nou*, colind, cor mixt, versuri populare;
- *Colindă de Crăciun*, colind, cor mixt, versuri populare;
- *Sus în poarta Raiului*, colind, cor mixt, versuri populare;

4 Dumitru Kiriac-Georgescu (1866–1928), compozitor, profesor, dirijor de cor și folclorist
5 Constantin Brăiloiu (1893–1958), compozitor, muzicolog, etnomuzicolog.

- *Cine stă-n această casă*, colind, cor mixt, versuri populare;
- *Cântări liturgice pentru cor mixt*. București, 1938 (cuprinde: *Sfinte Dumnezeule*; *Heruvic*; *Rugăciune*; *Pre tine de lăudăm*; *Către tine, Doamne – Chinonic*; *Lăudați pre Domnul din ceruri – Chinonic*);
- *Antifonul* I. *Mărire Tatălui*, cor mixt (aranjament de Nicu Moldoveanu. *Repertoriu coral*, Galați, Episcopia Dunării de Jos, 1998;
- *Antifonul* II. *Unule născut*, cor mixt (aranjament de Nicu Moldoveanu), *Repertoriu coral*, opus citat;
- *Lăsați pruncii să vină la mine*, cor mixt, în Moldoveanu, Nicu, *Repertoriu coral*, opus citat.

Foto nr. 4 – Ioana Ghika

Cântece pentru copii

- *Pe câmpia verde*, două voci și pian, versuri de Sevasta Dimitriu;
- *Sunt român*, două voci și pian;
- *Crăciunul*, două voci și pian, versuri de L. Daus;
- *Marș de primăvară*, două voci și pian, versuri de Anton Pann;
- *Primăvara*, două voci și pian, versuri de Rusescu-Focșani;
- *Cântarea școlarilor*, două voci și pian, versuri de I. Popescu;

- *La câmp*, două voci și pian, versuri de I. Chiriac;
- *Cântecul păstorului*, două voci și pian, versuri de Eug. Ravent;
- *Să crezi în Dumnezeu*, două voci și pian, versuri de Sanda G. Știrbei;
- *Doamne*, *ceresc*, *tată*, două voci și pian, 1912/1913;
- *Colinda*, trei voci egale și cor mixt;
- *Vara*, trei voci egale;
- *Anotimpuri*, trei voci egale;
- *Cântarea școlarilor*, două voci și pian, versuri de Ion Popescu.

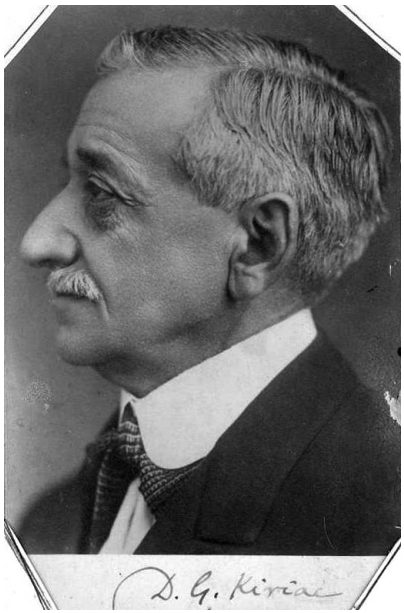

CÂNTĂRILE LITURGIEI

SFÂNTULUI IOAN GURĂ-DE-AUR

pentru **cor mixt**

compuse de

IOANA N. GHIKA-COMĂNEȘTI

Revăzute de **D. G. Kiriac**

Atelierele Socec & Cie S.A. București

Foto nr. 5 – D.G. Kiriac **Foto nr. 6** – Cartea de cântări religioase

Muzică vocală

- *A venit un lup*, voce și pian, versuri de G. Coșbuc;
- *La vie*, voce și pian, versuri de Sevasta Dimitriu;
- *Rândunelele*, voce și pian, versuri de G. Dudu;
- *Cel mai bun vin*, voce și pian, versuri de G. Dudu;
- *Oița*, voce și pian, versuri de Sevasta Dimitriu;
- *Sosirea berzelor*, voce și pian, versuri de G. Dudu;
- *Acul*, voce și pian, versuri de G. Castrișanu;
- *Cercul*, voce și pian, versuri de G. Haju;
- *Colinda*, voce și pian, versuri populare;

- *Pasărea din cuib*, voce și pian, versuri de G. Haju;
- *Moș Crăciun*, voce și pian;
- *Rugăciune de seară*, voce și pian;
- *Rugăciunea după masă*, voce și pian, versuri de Damian Monahul;
- *Poveste*, voce și pian, versuri de N. Tincu;
- *Pe timpul ploaiei*, voce și pian, versuri de G. Dudu;
- *Iarna*, voce și pian;
- *Înmormântarea lui Ștefan*, voce și pian, versuri de G. Dudu;
- *Iarba*, voce și pian, versuri de Sevasta Dimitriu;
- *Broasca*, voce și pian;
- *Păsărică și cuibul*, voce și pian, versuri de G. Dudu.

Tot ea a fost cea care a înființat corul ce putea fi ascultat în fiecare duminică la biserica Sf. Spiridon din Comănești.

Foto nr. 7 – Corul Prințesei „Ioana"

Împreună cu Nicolae D. Ghika-Comănești a avut patru copii: Dumitru (Dédé), Eugen, Nicolae și Yvonne.

Dimitrie (Dédé) Ghika-Comăneşti (1904–1989) se căsătorește în 1925 la Posada cu Valentina Bibescu, fiica Marthei Lahovary-Bibescu și a lui George Valentin Bibescu (marele aviator); a avut ca fii pe John-Nichoas și George-Dimitrie.

Foto nr. 8 – Dimitrie (Dédé) Ghika

Dimitrie și Valentina Ghika-Comănești, rămași în țară la sfîrșitul celui de-Al Doilea Război Mondial, sunt arestați de regimul comunist (1949–1956). După intervenții disperate ale Marthei Bibescu la toate forurile internaționale, chiar și la politicianul sovietic Bulganin, cei doi părăsesc România la 2 august 1956. Martha Bibescu îi va întîmpina pe aeroportul din Londra.

Copiii lui Déde au avut o soartă interesantă:

Fiul său **John Nicholas** (1928–2003) s-a născut la Paris. A fost general de brigadă de cavalerie al Marii Britanii, director la Union Jack Club din Anglia. Familia sa a fost ultima proprietară a Palatului Mogoșoaia, pe care l-a donat statului român. De educația sa s-a ocupat încă de la naștere Martha Bibescu, încercând să-i transmită gustul pentru artă și frumos cultivat în familie.

S-a căsătorit În 1968 cu Judith-Marie Dawidson-Smith și au avut împreună doi copii: Christopher John Ghika (n. 1969) și Jean Valentine Louise Ghika (n. 1970).

Christopher s-a căsătorit cu Clare Allenson și au împreună doi copii. Strănepot al Martei Bibescu, este cel care conduce Gărzile Irlandeze, regimentul de elită al armatei britanice care a asigurat paza reginei și întregul protocol al nunții lui William cu Kate. Anterior a condus regimentul militar în provincia Helmand din Afganistan.

Celălalt fiu, **George-Dimitrie**, născut în 1936, a fost adoptat de bunica maternă, Martha Bibescu, al cărei nume îl poartă.

Dédé a fost cel care adus în familia Ghikuleștilor natura alături de muzică. El este «Prințul Ghika-Comănești» din *Bulletin Astronomique de la Société de la France*. Moștenind preocupările pentru știință ale bunicului său dar și înclinarea spre artă a mamei sale, este vizibil atras către astronomie.

La pagina 120 din volumul pe anul 1938 relatează mărturiile transmise de cei de la Palatul unde se afla despre o aurora rară pentru latitudinea țării noastre: «Fenomenul s-a observat mai ales între orele 2 și 3 dimineața. Fondul cerului dinspre nord și nord-vest era complet negru. Stelele abia se vedeau ca prin ceață. Dâre de foc, frecvente dar scurte, luminau cerul până la zenit. Lumina era de un roșu închis. Părea că bolta cerească în flăcări era jos de tot. S-au văzut câteva jeturi de lumină verde, ca niște „fântâni". Cum s-a făcut ziuă s-a putut observa pentru scurt timp o mică flacără, jos spre cerul nordic. Lumina abia dacă se vedea.

Timp de mai multe zile după aurora temperatura a urcat până la +10°C ziua și +2°C noaptea. Este cu totul neobișnuit pentru România în această perioadă[6].

Toplița, Transilvania (Carpați): Din ziarele românești: *„fenomen văzut la 22h 30m. Nori pluteau deasupra crestelor. Norii căpătaseră o tentă roșie. S-ar fi zis că erau nori vulcanici în timpul unei erupții. Într-o parte se vedea un fel de fum alb. Fenomenul s-a deplasat timp de o oră spre est."*

Semnează *„Prințul D. Ghika, Comănești, Moldova (în Carpați)"*.

La pagina 214, redacția Buletinului consemnează: *„Mai mulți colegi ne semnalează lumini aurorale mai mult sau mai puțin intense, în special Dl. D. G. Comănești, la 1 februarie 1938 la ora 2 dimineața..."*

La pagina 265 a aceluiași Buletin o relatare din ședința din 11 mai 1938 despre un fulger sferic observat cu câțiva ani în urmă de prințul Ghika-Comănești: *„La Geneva, cu câțiva ani în urmă, în timpul unei ploi cu*

6 Ianuarie.

furtună, spre 7 seara, la început de primăvară, o mingie de foc a pătruns în apartamentul vecin camerei prințului Ghika-Comănești. Intrat prin fereastra deschisă a sufrageriei, s-a scurs încet de-a lungul zidului, zburând farfuriile agățate pe perete. O persoană încercă să fugă, dar, urmărită de minge se opri. Meteorul a ieșit prin fereastră fără să accidenteze pe cineva. N-a fost nici un zgomot. Ploaia puternică dură o jumătate de oră. Tensiunea electrică părea aproape nulă. Una sau două descărcări slabe între nori. Nici un fulger. O atmosferă proaspătă de martie. Este curios să vezi cum se produce în aceste condiții un fenomen rar pentru care ar fi trebuit un aer foarte electrizat."

Și, în fine, la pagina 547, din București (România) prințul Ghika Comănești trimite descrierea a trei formațiuni solare remarcabile, observate între 29 aprilie și 7 mai, 4 la 15 mai și 23 la 30 mai 1938[7].

Iată deci doar câteva consemnări care dovedesc preocuparea prințului pentru natură, fenomenele din atmosferă sau de pe bolta cerească dar și legăturile pe care le păstra cu astronomii francezi.

Bibliografie:

[1] ***, Bulletin de la Société Astronomique de France, 1938.
[2] Ghika, D.N., *O espediție română în Africa*, 1897, Stabilimentul Grafic, I.V. Socec, 1–220.
[3] Ciocan, S. Costache (general, licențiat în Științe Juridice și veteran de război), *Din istoria generală a orașului Comănești pe Trotuș și a împrejurimilor sale*, Bacău, Editura Plumb, 2001

7 În original scris greșit «1983»